

Dopisna teologija

NOVI ZAVJET 1

Izdaje: Institut za višu teološku kulturu pri Bogoslovnom fakultetu, Zagreb,
Kaptol 31, telefon: (041) 38-446
Glavni urednik: Dr. Jerko Fućak, predstojnik Instituta
41000 Zagreb, Kaptol 9

4. ISUS JE GOSPODIN

(Mk 8,31 - 16,20)

*4. pismo
(nastavak 2. pisma)*

ISUS NA PUTU U JERUZALEM (Mk 8,31 - 10,52)

4.1 MESIJA PATNIK I NASLJEDOVANJE ISUSA

- 4.1.1 Prva Isusova najava muke (8,31-33)
- 4.1.2 Nasljedovanje Isusa znači odlučnost odreći se i života (8,34-9,1)
- 4.1.3 Isus - Sin Božji unatoč trpljenju (9,2-13)
- 4.1.4 Ozdravljenje padavičavog dječaka (9,14-29)
- 4.1.5 Druga najava muke i uskrsnuća (9,30-32)

4.2 SMJERNICE ZA ZAJEDNICU UČENIKA (9,35 - 10,31)

- 4.2.1 Biti malen (9,33-37)
- 4.2.2 Snošljivost (9,38-41)
- 4.2.3 Odgovornost (9,42-48)
- 4.2.4 Mir (9,49-50)
- 4.2.5 Nerastavljivi brak (10, 1-12)
- 4.2.6 Primati kraljevstvo Božje kao djeca (10,13-16)
- 4.2.7 Samozatajenje i siromaštvo u nasljedovanju Raspetoga (10, 17-31)

4.3 SVIJET SUPROTNOSTI

- 4.3.1 Treća najava muke i uskrsnuća (10,32-34)
- 4.3.2 Trpjeti s Isusom u ovom svijetu, vladati s njim u Božjem svijetu (10,34-45)
- 4.3.3 Nasljedovanje iz zahvalnosti (10,46-52)

POSLJEDNJI DANI U JERUZALEMU (Mk 11-16) /bez 13. poglavlja/

4.4. ZNAKOVITI ČINI I GOVORI U JERUZALEMU (11,1 - 13,37)

- 4.4.1 Isus uzima Jeruzalem u posjed (11, 1-11)
- 4.4.2 Proklinjanje smokve - posljednji poziv na obraćenje (11,12-14 i 20-25)
- 4.4.3 Isus u Božje ime uzima Hram u posjed (11,15-19)
- 4.4.4 Pitanje Isusove vlasti (11,27-33)
- 4.4.5 Prispodoba o zlim vinogradarima - vlast Sina Božjega (12,1-12)
- 4.4.6 Pitanje koje se tiče zakona: carev porez (12,13-17).
- 4.4.7 Jedno podrugljivo pitanje: uskrsnuće mrtvih (12,18-27)
- 4.4.8 Pitanje načina života: najvažnija zapovijed (12,28-34)
- 4.4.9 Jedno pitanje tumačenja Pisma: Mesija (12,35-37a)
- 4.4.10 Raskrinkavanje. pismoznana: lažna pobožnost (12,37b-40)
- 4.4.11 Prava pobožnost: milostinja siromašne udovice (12,41-44)

4.5. MUKA - SMRT I USKRSNUĆE (14,1 - 16,20)

- 4.5.1 Vremenski slijed (kronologija) Isusove muke
- 4.5.2 Zašto je Isus razapet?
- 4.5.3 Svojevrsnost izvora
- 4.5.4 Povijesni tijek Isusova procesa
- 4.5.5 Smisao događaja
- 4.5.6 Isusova smrt - objava Božjeg sinovstva (usporedba teksta) /Mk 15,33-41)
- 4.5.7 Uskrsnuće (16,1-20)

ISUS NA PUTU U JERUZALEM (Mk 8,31 - 10,52)

Marko nije svoj izvještaj o mucu u potpunosti napisao sam. On je iz neke starije predaje preuzeo ove dijelove:

- 8,31-33: prva najava trpljenja
- 9,2-13: Isus je Sin Božji unatoč trpljenju
- 9,30-35: Druga najava trpljenja
- 10,1 i 32-34: Treća najava trpljenja .
- 10,46-52: Očitovanje punomoći preko ozdravljenja
- 11,1-23: Ulazak u Jeruzalem
- 11,27-33: Mesijanski čin u Hramu
- 12,1-17: Usporedba Mesijine sudbine s vinogradarima i otpor u pitanju poreza.
- 12,35-37: Mesijina tajna
- 12,41-44: Novi poredak u kraljevstvu Božjemu
- 13,1-2: Razorenje hrama - znak Isusove mesijanske uloge
- 14,1 - 16,8: Muka i uskrsnuće

Isusovo javno djelovanje ostalo je prividno bez uspjeha. Ali u Božjem planu spasenja baš taj neuspjeh doveo je do ispunjenja spasenja. Jedan je prolio svoju krv da bi drugi bili otkupljeni u njegovoj krvi. Time je Isus zasvjedočio Očevu ljubav. Njegova vjernost prema nama jest primjer i ona mijenja našu sudbinu. Isus je pri tome tako opisan da je on uvijek svjestan spasenjskog značenja svoga spasiteljskog trpljenja i da svjesno ide u smrt. Nama se oči otvaraju malo po malo, dok ne priznamo sa stotnikom: "Uistinu, ovaj bijaše Sin Božji!"

4.1 MESIJA PATNIK I NASLJEDOVANJE ISUSA (Mk 8-,31 - 9,32)

4.1.1 Prva Isusova najava muke (Mk 8,31-33)

Prvi dio Markova Evanđelja završili smo Petrovim priznanjem Mesije. To je bio prvi važan korak u otkrivanju mesijanske tajne. Zapovijed o šutnji želi reći da se Isusovo mesijanstvo može naviještati tek u smrti. U priznanju satnika - "uistinu, ovaj čovjek bijaše Sin Božji" (Mk 15,39) - daje Marko naslutiti s kojim je ciljem napisano ovo Evanđelje: da nas dovede do jasnog priznanja da je Isus Sin Božji. Ali Isus je Sin Božji Patnik. To je dublje i zrelije poniranje u Isusovu tajnu od onoga koje se očituje u Petrovu priznanju u Mk 8,29. Priznati Isusa Mesijom nije isto i ne znači nužno isto što i priznati ga Sinom Božjim.

Tako s Mk 8,31 uistinu započinje novo poglavlje. Moramo naučiti Isusa shvaćati kao Mesiju Patnika i Sina Božjega. Valja s njime ići "putem u Jeruzalem". Kako raste otpor prema Isusu, tako doživljujemo i sazrijevanje vjere u njega. Ići u Jeruzalem znači učiti shvaćati sav plan Božjega spasenja. Glede Isusa taj plan uključuje njegovu smrt i uskrsnuće. Isus otvoreno govori (Mk 8,32) da smo njegovi učenici ako s njime idemo njegovim putem trpljenja. "Ići u Jeruzalem" za nas znači: slijedeći Isusa uzeti sa sobom svijet u Jeruzalem. Jer, nitko ne spašava sam sebe. Spasiti se možemo samo pogledom na uskrsnuće. Tu je razumljivo Petrovo neshvaćanje: tko bi mogao bez prosvjetljenja i pomisliti da Sin Božji mora umrijeti? To je mogao shvatiti i prihvatiti samo Sin Božji, koji jedini shvaća Božji plan spasenja. On odbija Petra kao napasnika (sotona). A završetak je za nas ozbiljno upozorenje: gdje brinući se za spasenje čovjeka želimo zaobići križ, mislimo i ponašamo se na način zemaljskog čovjeka?

Za razmišljanje:

- Što moramo učiti shvaćati ako želimo biti vjerni u nasljedovanju. Isusa ?

4.1.2 Nasljedovanje Isusa znači odlučnost odreći se i života (Mk 8,34 - 9,1)

On "pozva narod" k sebi. Isusov put tako postaje simbol. Kad Ivan veli (14,6) da je Isus "Put", želi nam reći da prihvaćati križ i predavati svoj život za druge jest bezuvjetni smjerokaz u nasljedovanju Isusa. Misлити samo o uspjesima kojima se želi svijet osvojiti na svjetovan način jest kršenje Saveza: slikom preljuba ("preljubnički" - r.38) označuje se kršenje riječi dane Bogu Savezniku. Riječ "preljubnički" ovdje sasvim sigurno označava kršenje Saveza, lutanje s Božjeg puta spasenja. Tko se od nas nije već nekada "zastidio Sina čovječjega", kad je Isusovu stvar trebalo zastupati u nekoj maloj grupi koja nije puno obećavala? Riječ o križnom nasljedovanju posve se izvrće ako se ograniči na "post u petak", možda na glavobolju ili "nedjeljnu dužnost". Ona znači daleko više od toga; znači posve novi pogled na svijet: u križu je spasenje.

"Kraljevstvo Božje u sili" (9,1) znači ili Isusovu smrt i uskrsnuće ili skorašnji Kristov drugi dolazak, koji se u Pracrkvi očekivao.

Zadatak:

- Izvadite iz Mk 8,27 – 10,52 sve riječi, koje pojašnjavaju što znači "ići s Isusom", Isusa "nasljedovati", kao npr.: 8,27; 8,34; 9,2; 9,31 itd.

4.1.3 Isus - Sin Božji unatoč trpljenju (Mk 9,2-13)

Ovaj odsječak ima dva dijela. Nakon Isusova preobraženja prikazan je razgovor o njegovoj smrtnoj patnji i njegovu uskrsnuću. Preobraženje baca svjetlo na uskrsnuće: ono je kao neki predokus slave. Ovaj tekst, koji možemo nazvati opisom epifanije, pokazuje nam kako je Pracrkva razmišljala o Isusovoj patnji. Naša slika o Kristu u tolikoj je mjeri obojena Isusovim božanstvom da jedva možemo shvatiti tolike poteškoće. U susretu s Mojsijem i Ilijom Isus se otkriva kao od Boga potvrđeni novi Mojsije, kao konačni Učitelj, Zakonodavac i Prorok. I prethodne riječi o nasljedovanju (prethodni odlomak) dobivaju tako svoju nepromjenljivu važnost. Vremenska oznaka "nakon šest dana" može se odnositi na dvije stvari. Možda se želi nadovezati na Izl 24,16 sl, gdje se pripovijeda kako je oblak šest dana obavio brdo, sedmoga dana pojavi se slava Gospodnja i pozva Mojsija. A može dozivati u pamet i šest dana kroz koje je prikazana muka u Jeruzalemu; sedmi bi bio dan uskrsnuća. Ako je Isus u tolikoj mjeri potvrđen od Boga, neshvaćanje učenika ispada kao neka zagonetka. Osim ako uvažimo činjenicu da ovaj opis epifanije poukrsno iskustvo premješta u vrijeme Isusova života. Na Uskrs su učenici iskusili da Isus živi i znali su što znači "od mrtvih ustati" (v.r.10).

Crkva kao narod Božji na putu ne smije nikada zaboraviti da mora ići putem patnje da bi uspostavila božanski poredak spasenja. Još je prerano za udobnost.

4.1.4 Ozdravljenje padavičavog dječaka (Mk 9,14-29)

U drugom dijelu svoga Evanđelja Marko donosi samo dva Isusova čuda ozdravljenja. Vjera i molitva dva su pola koji unose napetost u ovo pripovijedanje. Bolest, koja se po današnjem shvaćanju smatra padavicom, opisana je kao posljedica demonske, Bogu protivne, neotkupljene sile. Tu silu Isus svladava. Redak 9,29 samo je u kasnijim rukopisima proširen tom smislu da samo molitva i post mogu pobijediti takve sile. Isus nije bio božanska pojava, koja bi poput munje sijevnula u povijesti i nakon toga se više ne bi brinula za svijet. On je kroz svu povijest Crkve u njoj na djelu. Kako će on ocijeniti našu vjeru i način naše molitve?

Za razmišljanje:

- Kako gledam na oživljavanje karizme liječenja bolesnih u duhovskom pokretu?

4.1.5 Druga najava muke i uskrsnuća (Mk 9,30-32)

Na temelju ovoga mjesta možemo promatrati što je Isus mislio o vlastitom poslanju. U 9,31 govori se da će Isus biti izdan i predan. On se usudio doći u ljudski svijet i biva sve više podvrgnut ljudskoj izdaji. Isus se svjesno predaje u ruke ljudima. Luka to izražava još očitije (Lk 9,51): u svetoj odlučnosti Isus polazi na put u Jeruzalem. Tako Isus rješava tajnu moći ljudske zloće: ne uzmiče nego uzima na sebe izdaju.

Za razmišljanje:

- U čemu smo po vašem mišljenju mi danas izdajnici Isusa?
- Kako se postavljam prema onima koji me ne shvaćaju, krivo potvaraju i nepravедno sa mnom postupaju?

4.2 SMJERNICE ZA ZAJEDNICU UČENIKA (Mk 9,33 - 10,31)

4.2.1 Biti malen (Mk 9,33-37)

Ovaj presudni naputak učenicima, koji je Ivan smjestio u izvještaj o pranju nogu kod posljednje večere (Iv 13,1-20), daje Isus ondje gdje se osjeća "domaćim", u Šimunovoj kući u Kafarnaumu. Na čas se nalazimo u duhovnoj školi. Buduća zajednica učenika mora imati novo mjerilo i mora po njemu živjeti: otkupljenje se očituje u kršćanskim zajednicama koje jedna drugoj služe. Samo tako može nestati borbe oko interesa među različitim grupama, religijama i strankama.

Dijete živi od nesebične ljubavi svoje okoline, prije svega svojih roditelja. Takva ljubav nije samo karitativna gesta, nego trajna i nesebična privrženost. Na primjeru prihvaćanja djece možemo shvatiti što Isus podrazumijeva pod ljubavlju koja služi.

Za razmišljanje:

- Koja grupa ljudi treba sličnu nesebičnu pomoć služenja kao i djeca?

4.2.2 Snošljivost (Mk 9,38-41)

Još uvijek se nalazimo u školi nasljedovanja. Marko ovdje donosi ovaj kratki prizor da bi nam dao širinu mišljenja. Kršćani moraju svugdje sve što je dobro priznati i poduprijeti, sasvim svejedno gdje se to očituje. Iznenaduje nas velika Isusova otvorenost. Učenicima je već stalo do toga da drugi idu za njima. Iza toga se krije tiha čežnja za moću. Pri tome zaboravljaju i to da se neimenovani čudotvorac pozivlje na Isusa. Riječ da će biti naplaćena svaka dobra služba u Mt 10,42 je proširena, a Mk je samo jednostavno ovdje navodi. Pružiti čašu vode jest najmanji znak gostoljubivosti. Ali to pokazuje stav kojim se prihvaća Isusov učenik. Nije ni danas samo po sebi razumljivo da se netko brine za Isusova apostola usred svijeta kojemu je vjera tuđa.

Za razmišljanje:

- Priznajemo li dobro koje čine druge kršćanske zajednice?
- Surađujem li rado na ostvarenju pothvata koje su drugi zamislili?

4.2.3 Odgovornost (Mk 9,42-48)

Ovdje se nalazi niz izreka o zavođenju i odlučnosti suprotstaviti se zlu. Redak 42. pokazuje jednom drastičnom slikom prave razmjere našeg djelovanja i upućuje što znači zavoditi na nevjeru. Susljedne su rečenice pooštrene jer imaju pred očima konačnu propast, koja je zaodjenuta u slike tadašnjeg shvaćanja onostranosti. Razumljivo je da ruka, oko ili noga ne mogu sagriješiti. Ali naša osjetila jesu vrata na koja prodiru poimanja i stavovi naše okoline koji u mnogome navode na zlo. Isus nas želi upozoriti da se često sasvim bezbrižno i

nekritično postavljamo prema našoj okolini. Ruka, oko, noga, uho, usta jesu organi preko kojih se provode u djelo naša nutarnja opredjeljenja. Bog vidi u srce (Lk 16,15). Mt stavlja ovu zbirku izreka u sklop svojih odsjeka o brakolomstvu i rastavi braka (Mt 5,27-32) te o pravim odnosima u zajednici (18,6-10). Tko zna na vrijeme biti samokritičan i preuzeti svoju odgovornost, može se očuvati od posljedica koje su gore nego da je s mlinskim kamenom potopljen u more.

Za razmišljanje:

- *Ovdje možemo podsjetiti na jedno pitanje tumačenja Biblije. Od djetinjstva smo navikli ovakve retke tumačiti i to činimo: Znamo da se ovim slikama želi reći kako se valja odlučno suprotstaviti zlu i znati suditi sam sebi. U uvodnom smo pismu rekli da je u Svetom pismu uvijek presudno istraživati kerigmu ili sadržaj naviještanja. To se čini tumačenjem, izlaganjem ili stranom riječju izraženo "egzegezom". Sadržaj naviješćivanja uvijek je neka istina spasenja. Ta je istina u Bibliji opisana uz pomoć različitih govornih izričaja ili literarnih oblika. U ovom slučaju literarni oblik jest zbirka poučnih izreka s potresnim slikovitim govorom. Nitko neće zbog toga odsjeći ruku ili nogu, ali svatko znade kako se mora radikalno odreći zla. Možda u ovom primjeru možete procijeniti kako je važno da kroza svu Bibliju zadržimo ovu metodu: polazeći od literarnog oblika tražimo istinu spasenja. To smo do sada činili, nadajući se da ćete sve više biti u stanju prihvatiti kritičko tumačenje Biblije. Baš vas ovo mjesto može učvrstiti u uvjerenju da će vas ova biblijska dopisna teologija ispravno uvesti u Sveto pismo.*

4.2.4 Mir (Mk 9,49-50)

Sol daje jelima tečnost, čini ih ugodnima, Mt je ovu slikovitu riječ uvrstio u Govor na gori (Mt 5,13) i kaže da je onaj tko živi po Blaženstvima (Mt 5,1-12) sol zemlje. Mk želi reći da ćemo mi kršćani, ukoliko bez pridržavanja težimo za dobrom i bez kompromisa se opiremo zlu, biti snažan začim svijetu i između ostaloga služiti miru.

Zadatak:

- *U koji okvir stavlja Lk 14,34 slikovitu riječ o soli? Pročitaj Lk 14,25-34!*

4.2.5 Nerastavljivi brak (Mk 10,1-12)

Po Mk 10,1 ta se zgoda događa na drugome mjestu. ali nastavlja poučne besjede. Put mu služi da nam podrobno izloži Isusov put i da nas pozove s njime zajedno tim putem ići. Mk 10,2-12 jest rasprava o kršćanskom poimanju braka. Odlomak je zamišljen po uzoru na školski razgovor: učitelju se postavlja pitanje. On odgovara protupitanjem. Oni koje treba poučiti nastoje sami naći odgovor. Tada učitelj daje odgovor na prvotno pitanje. Na to se nadovezuje još jedna pouka učenika. To ističe važnost problema i podcrtava Isusov jedinstven stav. On nam pokazuje kako je Mojsijev Zakon još bio nesavršen. Isusov se stav u svojoj dalekosežnosti nazire tek onda ako se ima pred očima da je u svem starom svijetu rastava braka bila uobičajena i da za nju nije baš trebalo naročitih razloga. Time se stvarala duboka nesigurnost čovjeka. Zahtjevi prave ljudske ljubavi postaju preko novog Isusova poretka veliki poklon čovječanstvu (i čudno je zapravo što mnogima danas pada teško Isusovo poimanje braka). Nerastavljivost braka objavljena je kao Božji put i volja. Ali volja se Božja ne smije lišiti njezina smisla ako na ovom mjestu nije izričito govor o ljubavi kao nutarnjem vezu braka. Ljubav je ovdje uključena na drugi način: brak omogućuje najveće jedinstvo dvaju ljudskih bića. Oni postaju jedno tijelo. Kako je besmisleno to jedinstvo bez ljubavi, može posvjedočiti svatko oženjen. Neshvaćanje učenika još više naglasuje novost Isusova zahtjeva.

Zadatak:

- *Na temu bračne ljubavi pročitajte 1Kor 13*

4.2.6 Primati kraljevstvo Božje kao djeca (Mk 10, 13-16)

Već nam je jednom Bog preporučio da budemo kao djeca. U židovstvu Isusova vremena raspravljalo se o tome koje uvjete valja ispuniti da bi se ušlo u buduće kraljevstvo Božje. Popise takvih ulaznih uvjeta nalazimo već u Starom zavjetu, npr. u psalmima 15 i 24. Isus rješava to pitanje na svoj način. Riječju i gestom on navješćuje nešto iznenađujuće. Dijete uopće nije sposobno za vršenje Zakona. Ono i ne pozna Zakona u svim njegovim razgranatostima. Dijete se samo prepušta da bude ljubljeno. Tako nam Isus pokazuje da samo iz čiste Božje ljubavi imamo pristup u njegov svijet. Tko dopusti kao dijete da bude ljubljen, taj postaje sposoban uzvratiti ljubav. Stoga Isus ljubi djecu. Svojim neprijateljskim stavom prema djeci naš svijet najbolje pokazuje koliko je nekršćanski.

Za razmišljanje:

- *Koje su značajke djeteta? Koje znakove neprijateljstva prema djeci otkrivete u naše vrijeme?*

4.2.7 Samozataja i siromaštvo u nasljedovanju Raspetoga (Mk 10,17-31)

Ovaj čovjek postavlja jedino važno pitanje. Postavlja ga na pravome mjestu. Isus je novo mjesto nazočnosti Božje. Njegov odgovor je smjerodavan. Put Deset zapovijedi (=Dekalog) jest doduše ispravan i vrijedan. Ali Isus ide daleko iznad njega. On sam jest Put. On poziva na nasljedovanje: ne pouzdavaj se u novac i blago, nego u mene. Slike o devi i iglenim ušima ne smijemo obeskrjepiti. Isus je jasno rekao: Mi ljudi nećemo nikada ostvariti Božji svijet. On nam samo može biti poklonjen. A tko su bogati? Nekad mislimo da su to oni koji imaju više nego mi. To je neispravno. Bogataši smo svi mi koji se ne pouzdajemo u Isusa, nego u ljudsku sigurnost. Stvarno je bogatstvo samo dodatna teškoća, jer tako čovjek može stvoriti svoj svijet od lažnih sigurnosti.

Petrovo je pitanje na mjestu. Ne izvire iz nekog računčijškog duha, nego iz činjenice da su on i drugi učenici sve ostavili da mogu poći za Isusom. I Isusov je odgovor jasan: tko na Isusu gradi, svjestan je da je jedno - da je u srodstvu s onima koji to isto čine. Oni tvore novu obitelj vjernika, uistinu su braća i sestre. To je jedinstvo kadro nadvladati poteškoće i progonstva. Blago onomu tko pripada takvoj obitelji. Taj već sada ima život u punini i posjeduje nadu u život u Božjem kraljevstvu. Tko ovdje (prividno) nema ništa, ima sve, ako je jedno s Kristom.

Za razmišljanje:

- *Kako izgleda obitelj vjernika u našoj župi ?*
- *Što u meni priječi potpuno oslanjanje na Boga ?*

4.3 SVIJET SUPROTNOSTI (Mk 10,32-52)

4.3.1 Treća najava muke i uskrsnuća (Mk 10,32-34)

Ovo mjesto jest sažeti oblik opisa muke koja se onamo od 11. poglavlja opširnije prikazuje. Za nas je to meditativna stanka. Dok promatramo kako Isus postupa, obuzima nas jeza i divljenje u isto vrijeme (r.32). Koliko oklijevamo i razmišljamo svaki put kad poduzimamo novi korak u nasljedovanju. Isus nam pokazuje primjer. Razumljivo, Crkva iz pouskrsne perspektive pripovijeda kako je došlo do svega toga. Ali Isus je jasno vidio kako je neizbježno ono što se obara na njega. (i mi smo isto tako u stanju često predvidjeti neko stanje). Tu Crkvu obuzima velika jeza i divljenje Isusu. Taj "motiv divljenja" nalazimo često na kraju izvještaja o čudima ili na kraju govora, kada se veli "a oni su se divili" ili "svi su bili zapanjeni" ili "sve je dobro učinio". Ali ovdje se s velike udaljenosti izražava divljenje pred tolikom Isusovom veličinom: za takvu ljubav bio je sposoban samo ON, Sin, Patnik.

Zadatak:

- *Pokušajte u tihoj molitvi probuditi u sebi divljenje nad Isusovom otkupiteljskom ljubavlju!*

4.3.2 Trpjeti s Isusom u ovom svijetu, vladati s njime u Božjem svijetu (Mk 10,35-45)

Potresna suprotnost: Isus i sinovi Zebedejevi; Isus i Crkva. Napast je prevelika a da bi joj se moglo umaći: Gdje mame utjecaj, moć i ugled, biva zavedeno čovjekovo srce, cijele zajednice, pa i zajednice vjernika. A nama je zapovjedbno da u Isusovo ime služimo i trpimo zajedno sa svijetom koji trpi.

Za razmišljanje:

- *Zašto jedan dio kritički raspoloženih kršćana predbacuje Crkvi da rado paktira s mogućnicima?*

4.3.3 Nasljedovanje iz zahvalnosti (Mk 10,46-52)

Ovaj nadasve dragi izvještaj o ozdravljenju može se uzeti kao sažetak 2.dijela Markova Evanđelja (Mk 8,46-52). Prosjak stavlja svoje pouzdanje u Isusa. On ga oslovljava mesijanskim nazivom "Sin Davidov" i moli ga da mu se smiluje. Njegov stav protivan je držanju učenika. Oni ne samo da ne shvaćaju (Mk 10,35-45), nego žele i Bartimeja spriječiti da dođe k Isusu. Na taj način izvještaj o ozdravljenju poprima značaj poziva: Isus ga zove k sebi (dvaput se spominje. "zvati": 10,49). Ozdravljeni shvaća da je bitno "poći za Isusom na njegovu putu".

Time je zaključen ovaj odsjek: koga Isus zove da s njime ide prema smrti i uskrsnuću, i tko na temelju svoga iskustva s Isusom ide, taj postaje uzor vjernika koji čita Evanđelje.

POSLJEDNI DANI U JERUZALEMU (Mk: 11 - 16) /bez 13. poglavlja/

Prije prikaza Isusove muke u Jeruzalemu, čitamo još kako Isus čini mesijanske znakove, ulazi u raspravu s farizejima i daje pojedine pouke.

Tako se ovaj odsjek dijeli na dvoje:

4. Znakoviti čini i govori u Jeruzalemu (Mk 11,1-13,37)
5. Muka - smrt i uskrsnuće (Mk 14,1-16,20)

Mnogi od tih tekstova poznati su nam iz slavlja kroz crkvenu godinu, posebice iz Velikog tjedna. I svaki put ponovno začuđeni postavljamo isto pitanje: kako je to bilo moguće, kako se to sve odigralo? Međutim, biblijski su tekstovi u tolikoj mjeri teološki oblikovani te je do danas ostalo bezizgledno da bi se mogao rekonstruirati točan slijed događaja.

Jeruzalem: Od sada je mjesto događaja Davidov grad Jeruzalem i njegova bliža okolica

Ime Jeruzalem govori da je grad sagrađen na čast boga Salima. Budući da grad leži na brdima od oko 800 m. nadmorske visine, odakle se god dođe, "uzlazi" se u Jeruzalem. Staru naseobinu, poznatu već od tisućljeća prije Krista, zauzeo je kralj David oko g. 1000 pr.Kr. On je učinio Jeruzalem svojim sjedištem. Njegov nasljednik, kralj Salomon, sagradio je u njemu religiozno središte, Hram. Tako Jeruzalem postaje simbolom: sveti grad, Davidov grad. Hram je sagrađen na uzvišici Morija, gdje je prema Bibliji Abraham htio žrtvovati svoga sina Izaka. Kraljeva rezidencija i stari dio grada bili su na brežuljku Sion. Ime Sion kasnije je protegnuto na čitavo gradsko područje i njegovo pučanstvo.

Za Sion se u Bibliji naizmjenice upotrebljavaju ova imena: Jeruzalem, Jahvin grad, Davidov grad, sveti grad, stan Božji, sveto brdo. Sa Siona dolazi spasenje, iz Jeruzalema riječ Gospodnja, sveto brdo jest mjesto otkupljenja, prema njemu hrle svi narodi; Jeruzalem, dapače, postaje simbolom neba: nebeski Jeruzalem jest predmet nade svih naroda. Zemaljska liturgija u jeruzalemskom Hramu smatrala se slikom čašćenja Boga u nebeskom Jeruzalemu. On je veliko hodočasničko mjesto, kamo će hodočastiti vjerni Židovi nakon svoje 12. godine života na blagdan Pashe. U Isusovim riječima to religiozno središte postaje u pravom smislu klasičan primjer krivog čašćenja Boga, jer pravi klanjaoci klanjaju se Ocu u duhu i istini. Jeruzalem je grad gdje se ubijaju proroci i gdje se odbacuje Isus, donosilac spasenja, poslan od Boga. U Jeruzalemu će se ispuniti njegova sudbina. A razorenje toga grada g. 70. n.Kr. (pod rimskim vojskovođom Titom) bit će kršćanima slika svake prolaznosti u Isusovim govorima o posljednjim događajima.

4.4 ZNAKOVITI ČINI I GOVORI U JERUZALEMU (Mk 11,1-13,37)

4.4.1 Isus uzima Jeruzalem u posjed (Mk 11,1-11)

U ovom odlomku sasvim jasno po citatima Staroga zavjeta prepoznajemo motiv puta, svrhu Isusova života i religiozno-teološke izričaje. Isus je uzvišeni Gospodar, Mesija, koji uzimlje Jeruzalem u svoj posjed. Ovdje su oznake mjesta i vremena preciznije i ostavljaju dojam neposrednosti. Isus traži mlado magare na kome još nitko nije jahao. To: naglasuje njegovo dostojanstvo. Ovo nas mjesto upućuje na Post 49,11, gdje judejski kralj svoga magarca privezuje za trs, a svoje odijelo pere u vinu.

Drugo mjesto koje se ispunja jest Zah 9,9: "Klikni iz sveg grla, Kćeri sionska! Viči od radosti, Kćeri Jeruzalemska! Tvoj kralj se evo tebi vraća: pravičan je i pobjedonosan, ponizan jaše na magarcu, na magaretu, mladetu magaričinu." Zatim se u Zah govori kako će taj kralj proširiti mesijansko kraljevstvo mira na sve narode sve "do krajeva zemlje". Time je u bitnim crtama protumačen Isusov ulazak u Jeruzalem: Na trpljenje spreman Mesija Kralj, ulazi da ostvari svoje kraljevstvo mira (usp. Zah 9,10). Mnoštvo je naroda pozvano da podvikuje Mesiji Kralju. To se ostvaruje riječima iz Ps 118.

"Hosana" - "Pomozi nam!" jest u isto vrijeme prozbeni zaziv i nada u spasenje.

Za razmišljanje:

- *Kako bi bilo najbolje organizirati procesiju na Cvjetnicu?*

4.4.2 Proklinjanje smokve - posljednji poziv na obraćenje (Mk 11,12-14 i 20-25)

Koliko god ovaj izvještaj zvučao legendarno, on ima svoje vrlo duboko značenje. Svakome dođe jedanput vrijeme "ili-ili" Moramo odmisliti ono što se u prirodi događa: smokva ima najranije u ožujku neku vrstu predplodova, ali se oni obično ne beru. Proklinjanje smokve i njegova posljedica (sušenje) pričinjalo je tumačiteljima svih vremena velike poteškoće. U Jr 8,13 navodi se riječ Gospodinova: "Htjedoh u berbu k njima, a ono ni grozda na trsu, ni smokve na smokvi; čak je i lišće uvelo." Ovo bi se, zajedno s drugim proročkim tekstovima, moglo uzeti kao podloga za tumačenje spomenutog prokletstva. Neki noviji egzegeti (= tumači teksta) protive se takvu znakovitom, proročkom tumačenju. Oni misle da se na taj način nepravedno podgrijevaju antižidovski osjećaji. Mi se tima ne želimo priključiti, nego shvaćamo mjesto tako da je njime stvarno izražena presudna situacija za Izrael i za svakoga od nas. Isusa nije spopao besmisleni bijes, nego želi prije svoga odlaska u smrt ostaviti znak opomene. Stablo sigurno predstavlja Izraela, koji ne daje nikakvih znakova obraćenja. U razgovoru s učenicima, koji se odmah na to nadovezuje, naslućuje se najprije veliko iznenađenje. Od r.20 pa dalje govori Isus koje se mogućnosti pružaju onima koji su pozvani na vjeru. Već poslovična vjera koja premješta brda uzda se u silna Božja djela.

Problemi svijeta i čovjeka pojedinca često su poput brda koje može pokrenuti samo slijepo pouzdana vjera. Kao primjer takvih brda koja bi trebala otkloniti, navedimo nepomirljivost. Svojom molitvom možemo doprinijeti da se i naša "brda" pomaknu.

Za razmišljanje:

- *Gdje ste u životu propustili odlučiti se za Krista?*
- *Polazeći od vjere koja može premješati brda, razmišljajte o tome koja ste "brda" vi već premjestili svojom vjerom!*

4.4.3 Isus u Božje ime uzima Hram u posjed (Mk 11,15-19)

Proročanska djela očituju što je volja Božja. Isus često donosi neki sud koji se ne da nadmašiti. Ne treba da razbijamo glavu o tome kako je Isus mogao zapaženo stupiti na scenu u ogromnom predvorju Hrama koje je bilo veliko 450x300 m. Senzacija je u njegovu prodornom pogledu koji otkriva ono bitno. Hram je bio jednostavno pretvoren u veliku tržnicu. I u religiozno-crkvenim organizacijama često nije u prvom planu služba Božja. Izgubi se osjećaj za bitno; služi se nekom pothvatu pod znakom pobožnosti. I odmah postaje zaprepašujuće očito da na prvome mjestu stoji vlastiti položaj ne samo trgovaca, nego odgovornih ljudi u pozadini - velikih svećenika i pismoznanaca: "tražili su kako da ga pogube".

Za razmišljanje:

- *Postoji li mogućnost da i naše crkve i službe Božje izazovu odbačenje Isusa?*
- *Je li liturgijska obnova donijela napredak prema pravoj službi Božjoj?*

4.4.4 Pitanje Isusove vlasti (Mk 11,27-33)

Isus ne izbjegava ni jednoga čovjeka. Ovdje je pred nama prava rasprava. A takvih ima još više u 12. poglavlju. Osjećamo s jedne strane uzvišeno Isusovo dostojanstvo i vlast, a s druge strane samo površnu i napuhanu umišljenost pismoznanaca. Oni nemaju nikakva smisla za Božje djelovanje koje se zbiva pred njihovim očima. Sami sebe smatraju čuvarima predaje. Čemu tu uopće dalje pitati? "Mi već imamo Božji poredak; ovaj Isus mora biti izdajica ili mladi revolucionar, tako glasi zajednički zaključak pismoznanaca.

Isus im daje znati da ne uzima ozbiljno njihovo pitanje, ali do njih kao ljudi da mu je zaista stalo. Pomoću prispodobe pokušava postati jasniji.

Za razmišljanje:

- *Kako stoji s pravom samokritikom u crkvenim institucijama?*

4.4.5 Prispodoba o zlim vinogradarima - Vlast Sina Božjeg (Mk 12, 1-12)

Ova je prispodoba jasna tek na kraju: pojašnjuje ju svršetak. Isus se u njoj očituje kao Sin Boga Izraelova Saveza. Kad se odnos između religioznih vođa Izraela i Isusa zaoštrio do smrtnog neprijateljstva, Isus još jednom pokušava uspostaviti razumijevanje. Izrael je jedini od Boga izabran između svih drugih naroda. A sada, u presudnom trenutku on uskraćuje plod i planira ubojstvo njegova Sina. Slika vinograda primijenjena na Izraela svim čitaocima Starog zavjeta poznata je i shvatljiva iz 5. poglavlja proroka Izaije. Slugama Božjim u Starom su se zavjetu nazivali Mojsije, David i proroci, kao Amos i Jeremija. Izaija u pjesmama o sluzi Gospodnjem prikazuje Slugu Jahvina, Patnika koji se zauzima i trpi za narod (Iz 42,1 sl.; 49,1 sl.; 50,4 sl.; 52,13 sl.). Ti se tekstovi u Novom zavjetu primjenjuju na Isusa. Sud jasno očituje nepravedni postupak vinogradara. Ali Sin će ipak biti zaglavni kamen u Božjem spasenjskom djelovanju s ljudima. Ovo nas mjesto pozivlje da Isusa priznamo Božjim opunomoćenikom, To mora biti naš plod, plod koji imamo donijeti mi kao novi vinogradari.

4.4.6 Pitanje koje se tiče Zakona: Carev porez (Mk 12,13-17)

U ondašnje vrijeme mučilo je ljude pitanje koje iznose Herodove pristaše: Mora li Izrael, slobodni Božji narod, plaćati porez? Isus se ne upušta u to da podržava ili zabacuje jednu političku grupu. Njemu je stalo do toga da mi ljudi u svemu nastojimo shvatiti Božju volju. Tu spadaju obaveze prema državi. Nema konkurencije između Boga i svijeta, a ni politički se poredak ne može izigravati protiv Boga. Ali Božji svijet mora biti po Božjoj volji. Tim odgovorom Isus je požnjeo divljenje naroda ("divili su mu se"), ali ne i njegovo obraćenje.

Za razmišljanje:

- *Gdje su kršćani, po vašem mišljenju, u posljednje vrijeme svoju političku odgovornost ispravno shvatili i na taj način pomogli da dođe do izražaja Božja volja?*
- *Pokažite na nekim primjerima da Božje vrednote ne stoje nasuprot ljudskima.*

4.4.7 Jedno podrugljivo pitanje: uskrsnuće mrtvih (Mk 12,18-27)

Saduceji pripadaju židovskom plemstvu. Oni se strogo drže pisanog Zakona. Za njih je besmisleno pitanje života nakon smrti. Tko čuje njihovu izmišljenu priču o ženi i sedam braće koji su joj bili muževi, shvatit će da je za njih prekogrobni život besmislica. Isus, koji sam ide ususret smrti, opovrgava ih i objašnjava da se drugi život ne smije shvatiti jednostavno kao nastavak ovoga svijeta. On citira Knjigu izlaska (3,6), koju priznaju i njegovi sugovornici, da ih na taj način dovede na novi trag. Riječ o Bogu Abrahama, Izaka i Jakova nije prazna riječ. Po Isusu saduceji su zastupnici posve pogrešnog mišljenja.

Za razmišljanje:

- *Kakva su shvaćanja o drugom svijetu danas raširena među ljudima?*

4.4.8 Pitanje načina života: najvažnija zapovijed (Mk 12,28-34)

Pokušajmo ovu raspravu promatrati na pozadini ondašnjeg vremena. Do nje dolazi na poticaj pismoznana. U Isusovo vrijeme bilo je takvih zvanja u kojima su ljudi bili spriječeni izvršavati sve židovske zakone. Bilo je 613 zapovijedi i zabrana. Ni jedan čovjek nije bio u stanju sve ih poštivati ili poznavati. Mnogi od tih zakona odnosili su se na sasvim obične svakidašnje prilike i neobično su kočile život. Neka zanimanja kao npr. carinici i pastiri nisu mogli držati subotnje propise i zbog toga, a i zbog dodira s poganima, smatrali su se nečistima.

Za Židove ondašnjeg vremena svaka je zapovijed imala jednaku važnost, jer su se sve smatrale od Boga danima. Obdržavanje zapovijedi smatralo se jedinim putem spasenja. Isus se s time uhvatio u koštac. Jednom riječju on pokazuje novi put. U Božje ime on sažimlje sav Zakon u dvije zapovijedi: ljubiti Boga i bližnjega. Pobožni je Židov to znao. On je svaki dan dva puta molio taj tekst kao izraz svoje vjere u jednoga Boga i predanja Bogu. Isusov odgovor značajan je stoga što on ljubav prema Bogu i prema bližnjemu u svojoj osobi i djelovanju snažno izjednačuje i povezuje jednu s drugom. Ljubav prema bližnjemu obuhvaća sve ljude, a ne samo pobožne pripadnike vlastitog naroda, kako su uglavnom mislili Židovi.

Mnogi u ovom tekstu previde i mjerilo te ljubavi: ljubav prema sebi samome. Time se ne želi reći samo to da je Isusov put samo po sebi nešto razumljivo kao što je razumljivo sebe ljubiti; nije to ni ograničenje ljubavi prema bližnjemu (kao da bi ljubav prema sebi bila mjera ljubavi prema drugima). Želi se jednostavno reći: kao što se čovjek brine za sebe, tako mu mora na srcu biti i bližnji. Tko nema iskustva ljubavi prema sebi, ne može je iskazivati drugome. Tu se daje nova ljestvica vrednota: ne mogu se žrtva, pravednost, poslušnost, vjernost, istina mjeriti istom mjerom kao i ljubav. Svako djelo vrednuje se po ljubavi i mora biti prožeto ljubavlju. U tome i jest Isusova sveobuhvatna revolucija.

Za razmišljanje:

- *Zašto Isus kaže da se mora ljubiti srcem, dušom, umom i snagom?*

4.4.9 Jedno pitanje tumačenja Pisma: Mesija (Mk 12,35-37a)

Da Isus potječe iz Davidove loze - obilno je zasvjedočeno. Ovo Isusovo pitanje ne želi to dokazivati. Isus jednostavno želi svoje neuobičajeno učenje (ljubav) i svoja mesijanska djela (čišćenje hrama) opravdati svojim mesijanskim dostojanstvom.

4.4.10 Raskrinkavanje pismoznana: lažna pobožnost (Mk 12,37b-40)

Odgovor na Isusova pitanja ne daju religiozni vođe naroda, nego ga daje sam narod. On se divi Isusu i priznaje ga. Stoga Isus teškom osudom prijete pismoznancima. Pod plaštem pobožnosti goje sebičnost, umišljenost, častohleplje, prave razlike među ljudima i stvaraju različite klase. Isus im dapače predbacuje i izrabljivanje nemoćnih i lažnu pobožnost. Oni traže aplauz u ljudi, a žanju prezir u Boga.

Za razmišljanje:

- *U Srednjem vijeku kraljevi su imali dvorske lude koji su im smjeli otvoreno reći istinu. Kako stoji danas s našom samokritikom?*

4.4.11 Prava pobožnost: milostinja siromašne udovice (Mk 12,41-44)

Ova zgodica jest nastavak i proširenje kritike koju Isus upućuje židovskoj religiji već u prethodnom odlomku. Udovičin milodar po sebi je bio malen. To je bilo vidljivo, jer je svaki posjetilac Hrama morao milostinju predati svećeniku. Ali ne odlučuje visina dara, nego stav žene. Kad je posjedovala dva bakrena novčića, mogla je barem jedan zadržati za sebe. Ali ona daje sve, a time i samu sebe, svoje siromaštvo, svoju bijedu. Njezino blago jest njezino neizmijerno pouzdanje u Boga. Ona ljubi Boga svim srcem. To je prava pobožnost. Ona je samu sebe, svoj život prikazala Bogu.

Poticaaj:

- *Što smo spremni izdvojiti za siromahe?*

Napomena:

Poglavlje 13 donosi najduži Isusov govor u Markovu Evanđelju, govor o posljednjim vremenima. Mi ćemo ovdje preskočiti ovaj dokument kršćanske orijentacije Pracrkve prema drugom Kristovu dolasku, budući da on tvori bitni dio Matejeva Evanđelja. Ondje ćemo obraditi Govor o posljednjim događajima. Sad nastavljamo s Mukom u 14. poglavlju.

4.5 MUKA - SMRT I USKRSNUĆE (Mk 14,1 - 16, 20)Napomena:

Za ovaj dio promijenit ćemo način rada. Dat ćemo uvod u izvještaj o mucu. Čitanje i tumačenje teksta uzmite sami iz Novog zavjeta (prijevod Lj. Rupčić u Bibliji i u posebnom izdanju ima i kratkih tumačenja pojedinih redaka).

4.5.1 Vremenski redosljed (= kronologija Isusove muke)

Po današnjem shvaćanju bibličara Marko je svoj izvještaj o mucu preuzeo iz starije predaje o mucu, koja je već bila zapisana. Taj dokument, koji je stariji od njegova Evanđelja, Marko jedva da je izmijenio (vidi pregled str. 2). Opširan prikaz počinje u 11. poglavlju, a dio koji

opisuje samu muku nalazi se u 14. poglavlju. Vremenski redosljed, koji je u bitnome jednak onom u Mt i Lk daje se prikazati ovako:

Petak prije tjedna muke: dolazak u Jerihon (Mk 10,46)

Subota: Dan počinka u Jerihonu

Nedjelja: Ulazak u Jeruzalem (Mk 11,1-11)

Ponedjeljak: Dan proklinjanja smokvina stabla i akcija u Hramu (Mk 11,12-26)

Utorak: Početak razračunavanja s Isusovim naukom (Mk 11,27-12,44)

Srijeda: Veliki svećenici i pismoznanci donose smrtnu osudu, pomazanje u Betaniji

Četvrtak: Dan beskvasnih kruhova, dan uoči blagdana Pashe. Mk 14,17 spominje početak blagdana Pashe; pashalna gozba, ustanovljenje Euharistije, Judina izdaja, Isusovo hapšenje, kratko saslušanje još iste noći.

Petak: Isusov proces i raspinjanje; rano izjutra - oko 6,00 sati - Isus je predan Pilatu; oko treće ure - oko 9,00 sati - raspinjanje; Isusova smrt nakon šestosatnog trpljenja oko 9. ure - tj. oko 15,00 sati. Pred večer još Isusov ukop.

Subota: Židovski dan uvijek je počinjao s uočnicom. Stoga su i žene išle u subotu navečer kupiti potrebne stvari (Mk 16,1).

Nedjelja: Žene idu na grob - rano izjutra (Mk 16,2). Uskrsna poruka

Ivanovo Evanđelje u očitoj je suprotnosti s tim pregledom. Po opisu sve trojice sinoptika Isus je umro u petak, 15. nisan, dakle na sam blagdan Pashe. Po Ivanu Isus, doduše, umire također u petak, ali to je dan priprave na blagdan Pashe (usp. Iv 19,14 i 31,42), to znači 14. nisan, i to u kasnije doba dana, jer prema Iv 19,14 Isus još o 6. uri (= 12,00 sati) stoji pred Pilatom. Možda se sinoptici drže jednoga kalendara, a Ivan drugoga. Ali svi pokušaji da se te suprotnosti pomire završili su neuspjehom. Još jednom vidimo da je za Evanđelja važnije značenje Isusove smrti, nego točna kronologija. Kršćanska predaja drži se sinoptičke predaje: Dan Isusove smrti jest petak, 15. nisan. Isto je tako teško točno odrediti godinu smrti. Morala je to zacijelo biti godina 30. ili 31.

4.5.2. Zašto je Isus razapet?

Proces protiv Isusa iz Nazareta spada među najspornije događaje svjetske povijesti. Isus je proglašen krivim i pribijen na križ. Njegovi su učenici od početka bili uvjereni da je on nedužan. Kršćani su krivicu za Isusovu smrt često pripisivali židovskom narodu kao cjelini. Katolička Crkva na II Vatikanskom saboru u dokumentu o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama (br. 4) kaže: "Premda su židovske vlasti sa svojim sljedbenicima insistirale na Kristovoj smrti, ipak se ono što je u njegovoj mucijer počinjeno ne može uračunati niti svim Židovima bez razlike koji su tada živjeli, niti današnjim Židovima. Iako je Crkva novi Božji narod, neka se ipak Židovi ne prikazuju kao da su od Boga odbačeni i prokleti, kao da bi to proizlazilo iz Svetoga pisma... Uostalom Krist je, kako je Crkva uvijek držala i drži, pretrpio svoju muku i smrt dobrovoljno, neizmjernom ljubavlju, zbog grijeha svih ljudi..."

4.5.3 Svojevrsnost izvora

Podatke o Isusovu procesu pruža nam više izvora: opširni izvještaji četiriju Evanđelja, nekoliko kratkih zabilješki iz židovskih spisa i rimskih pisaca. Izvanbiblijski izvori jesu kratki i daju naslutiti samo to da je Isus bio raspet za vrijeme upravljanja rimskog upravitelja Poncija Pilata. Evanđeoski su izvještaji, doduše, opširni i opisuju u pojedinostima tijekom Isusova procesa. Ipak kod Evanđelja postavlja se jedan drugi problem: Evanđelisti ne žele u prvom redu prikazati povijesni slijed, oni žele - kao navjestitelji Radosne vijesti i propovjednici - prije svega pokazati kakvo značenje ima taj proces i osuda za vjernike. Tako Evanđelja snažno naglašavaju da se u mucijer i smrti Isusovoj ispunio Stari zavjet. To je svakako značajno za vjerničko razumijevanje ovog događaja, ali ne pruža neposredno

podatke o tijeku procesa. Evanđelja osim toga jasno ističu da je Isus prije svega bio osuđen od židovskih starješina zbog svoje tvrdnje da je Sin Božji. Za vjeru Pracrkve i za našu vjeru vrlo je značajno da je Isus Mesija i Sin Božji. Ali nije tako sigurno da je za Isusova procesa to bilo u prvom planu. Treba poštivati ovu namjeru tekstova, da prije svega vode do vjere.

U p a m t i t e :

Izveštaji Evanđelja o Isusovoj muci i smrti žele prije svega pokazati da je Isus Sin Božji koji dragovoljno trpi i koji svojom patnjom ispunja ono što je u Starom zavjetu najavljeno.

4.5.4 Povijesni tijek Isusova procesa

Tekstovi Evanđelja pružaju mnogo oslonaca povijesne naravi koji nam omogućuju uspostaviti povijesne obrise Isusova procesa. U tome nam mnogo pomaže i poznavanje tadašnjeg političkog i religioznog stanja u Palestini, a tako i poznavanje rimskog i židovskog procesnog prava. Na temelju izvora koji nam stoje na raspolaganju može se smatrati povijesno sigurnim:

U p a m t i t e :

Isusa iz Nazareta osudio je na smrt na križu sud rimske okupacijske vlasti u Palestini pod upravom rimskog upravitelja Poncija Pilata. Optužnica je glasila: pobuna protiv rimske državne vlasti.

Osudu je izrekao i izvršio rimski sud. Samo su Rimljani poznavali ovu strašnu vrstu smrtno kazne raspinjanjem. Upravo u pokrajini Judeji bile je smrtna kazna na križu često na dnevnom redu. Na taj se način u začetku gušio svaki pokušaj političkog otpora. Natpis koji je po rimskom običaju stavljen na Isusov križ navodi razlog osude: Isus iz Nazareta, kralj židovski. Rimljani su, dakle, Isusa smatrali pripadnikom boraca otpora, koji su se tada uvijek iznova javljali, i kao takva ga osudili. I samo odvijanje procesa daje naslutiti da je Isus suđen kao kralj. Tko je sebi prisvajao kraljevsko dostojanstvo, taj je u očima Rimljana bio pobunjenik protiv rimske državne moći. Upravo u desetljećima kad je Isus živio dolazilo je uvijek iznova do ustanka protiv Rimljana, a često su ti ustanci bili potpirivani očekivanjima mesijanskog vremena. Tako su Rimljani bili dvostruko oprezni prema mesijanskim pokretima. Isus je osuđen kao pobunjenik protiv državne vlasti. Je li on uistinu bio pobunjenik koji je propagirao oružani ustanak? Evanđelja jednostavno izvješćuju da se Isus gotovo bojažljivo klonio svake mesijanske propagande za svoju osobu i da je jedinim uspješnim sredstvom za borbu protiv zla smatrao - odreći se sile.

U p a m t i t e :

Isus nije pozivao na ustanak protiv Rimljana. Rimski ga je sud bespravno osudio kao političkog pobunjenika.

Evanđelja nam pomažu shvatiti kako je došlo do te osude. Četiri Evanđelja slažu se u izvještaju o tome da su židovske vlasti, a ponajviše vrhovna vlast, Veliko vijeće, planirali da Isusa uklone. U njihovim očima Isus je bio zaslužio smrt.

U p a m t i t e :

Vlasti židovskog naroda bile su umiješane u odlučnoj mjeri u Isusovoj osudi.

Valja reći da one nisu bile nadležne za osudu jer je za to po rimskom pravu bila nadležna samo rimska okupacijska vlast u zemlji. Iz Evanđelja nije međutim sasvim jasno kako su židovske vlasti postupile. Po Mt i Mk održane su neposredno nakon Isusova hapšenja dvije sjednice Velikog vijeća koje su završile formalnom smrtnom presudom. Po Ivanovu Evanđelju židovske su vlasti u noći kad je Isus uhvaćen upriličile samo kratko ispitivanje

Isusa i onda je odmah počeo proces pred rimskim namjesnikom Poncijem Pilatom. Po evanđelistu Ivanu židovske su vlasti već prije bile donijele zaključak da će Isusa ubiti. Ta odluka je sazrela jer je Isus bio opasan po židovske vlasti.

U p a m t i t e:

Po mišljenju židovskih vlasti Isus je morao umrijeti jer je njegovo naviještanje i njegovo djelovanje značilo najveću opasnost za opstanak židovskog naroda.

I to se može shvatiti samo u kontekstu ondašnjeg vremena. Židovski narod, okružen poganskim svijetom i podjarmljen od Rimljana, bio je ugrožen u svojoj egzistenciji. Opstanak židovskog naroda bio je zagarantiran samo onda ako se svaki pojedinac Židov dosljedno držao običaja i propisa Otaca, čuvao narodnu samosvojnost i svijest o izabranju. Tko je u takvu položaju iznosio kritiku naslijeđenih običaja ili predlagao promjene brzo se smatrao neprijateljem naroda. Tako se dogodilo i Isusu: Sloboda od Zakona koju je Isus donio, bila je shvaćena kao napad na posvećene institucije. Isus nije više smatrao važnom do tada uobičajenu podjelu ljudi na Židove i pogane, na pravedne, i grešnike. To se uskoro shvatilo izvrtanjem od Boga postavljenog poretka. Sva energija židovskih vlasti bila je usmjerena na očuvanje naroda i nije imala snage koja bi - kako bismo mi rekli - imala obzira za Isusovu konstruktivnu kritiku. Jer, Isus nije želio svojim kritičkim stavom prema Zakonu i Institucijama uništiti izraelski narod, nego mu pomoći da ponovno otkrije u čemu je njegova stvarna uloga u poslušnosti i ljubavi prema Bogu.

U p a m t i t e:

U očima židovskih vlasti Isus je ugrožavao opstanak židovskog naroda:

- kritikom Zakona koji je Bog dao,
- ponašanjem koje se nije slagalo s naslijeđenim običajima,
- slabljenjem svijesti o izabranosti naroda.

Isus iz Nazareta, to je bio kraj razmišljanja, morao se žrtvovati u interesu židovskog naroda.

Pod pritiskom položaja - rimska je okupacija pri svakom nemiru u narodu bila sumnjičava - i nesposobni prihvatiti Isusovu novu poruku, Židovi su zajedno s Rimljanima uništili Isusa. U očima židovskih vlasti na taj je način bio osiguran opstanak naroda - Rimljani nisu više imali razloga za intervenciju; u očima Rimljana bio je uklonjen izvor opasnosti političkog ustanka i nemira u narodu.

4.5.5 Smisao događaja

To je s povijesnog gledišta bio tijek procesa i to su bili razlozi koji su doveli do Isusova raspinjanja. A vjerni su učenici malo po malo otkrivali dublji smisao toga događaja: na temelju uskrsnuća učenici su shvatili da Isus, iako je umro na drvetu sramote, nije od Boga odbačen, nego je od njega potvrđen. Oni su shvatili i to da ova smrt nije došla kao besmisleni Isusov svršetak, nego da je Isus tu smrt uzeo na sebe da ostane vjeran svome narodu i svojoj poruci. Evanđelist je Ivan vjernički sažeo smisao Isusove smrti: "Bog je tako ljubio svijet te je dao svoga Sina Jedinorođenca da nijedan koji u njega vjeruje ne propadne, nego da ima život vječni" (Iv 3,16).

4.5.6 Isusova smrt - objava Božjeg sinovstva

Usporedba teksta

Mt 27, 45-56	Mk 15, 33-41	Lk 23,44-49	Iv 19,28-30,25
Od šeste ure tama bi po svoj zemlji do ure devete	A o šestoj tama nastala po svoj zemlji, sve do ure devete	Bijaše već oko šeste ure kad nastala tama po svoj zemlji – sve do ure devete,	
r.51a	r.38	⁴⁵ jer sunce pomrča, a hramska se zavjesa razdrije po sredini.	
⁴⁶ O devetoj uri povikao Isus iza glasa: "Eli, Eli, lema sabahtani?" To će reći: "Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?" (Ps 22,2)	³⁴ O devetoj povikao Isus iza glasa: "Eloi, Eloi, lama sabahtani?" To znači: "Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?" (Ps 22,2)		
⁴⁷ A neki od nazočnih, čuvši to, govorahu: "Ovaj zove Iliju."	³⁵ Neki od nazočnih čuvši to govorahu: "Gle, Iliju zove."		
			²⁸ Nakon toga, znajući da je sve dovršeno, Isus reče, da bi se ispunilo Pismo: "Žedan sam."
			²⁹ A ondje je stajala posuda puna octa.
⁴⁸ I odmah pritrčao jedan od njih, uze spužvu, natopi je octom, i, nata-kav na trsku pruži mu piti (Ps 69,22)	³⁶ A jedan otrča, natopi spužvu octom, natakne na trsku i pruži mu piti (Ps 69,22)		I nata-koše na izopovu trsku spužvu natoplenu octom pa je primakoše njegovim ustima.
⁴⁹ A ostali rekoše: "Pusti da vidimo hoće li doći Ilija da ga spasi."	govoreći: "Pustite da vidimo, hoće li doći Ilija da ga skine."	r.36	
			³⁰ Čim Isus uze ocat, reče: "Dovršeno je!"
⁵⁰ A Isus opet povikao iza glasa	³⁷ A Isus zavapi jakim glasom	46 I povikao iza glasa: "Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj!"	
i ispusti duh.	i izdahnu.	To rekavši, izdahnu.	I naklonivši glavu, preda duh.
⁵¹ I gle, zavjesa se hramska razdrije odozgo do-dolje, nadvoje; zemlja se potrese, pećine se raspu-koše, grobovi otvoriše, i tjelesa mnogih svetih uskrsnuše te iziđoše iz grobova nakon njegova uskrsnuća, uđoše u sveti grad i pokazaše se mnogima.	³⁸ I zavjesa se hramska razdrije nadvoje, odozgor dodolje	r.45	

<p>⁵⁴ A satnik i oni koji su s njime čuvali Isusa, vidješe potres i što se zbiva, silno se prestrašiše i rekoše: "Uistinu, Sin Božji bijaše ovaj."</p>	<p>³⁹ A satnik, koji stajaše njemu nasuprot, kad vidje da tako izdahnu, reče: "Zaista, ovaj čovjek bijaše Sin Božji!"</p>	<p>⁴⁷ Satnik, vidjevši što se zbiva, stane slaviti Boga: "Zbilja, čovjek ovaj bijaše pravednik!" I sav svijet koji se zgrnuo na taj prizor, vidjevši što se zbiva, vraćao se, bijući se u prsa.</p>	
<p>⁵⁵ A bijahu ondje i izdaleka promatrahu mnoge žene koje su iz Galileje išle za Isusom, poslužujući mu; među njima Marija Magdalena i Marija, Jakovljeva i Josipova majka, i majka sinova Zebedejevih.</p>	<p>⁴⁰ Izdaleka promatrahu i neke žene: među njima Marija Magdalena i Marija, majka Jakova Mlađega i Josipa, i Saloma – one su ga pratile kad bijaše u Galileji i posluživale mu – i mnoge druge koje uzidoše s njim u Jeruzalem.</p>	<p>⁴⁹ Stajahu podalje i gledahu to svi znanci njegovi i žene koje su za njim išle iz Galileje.</p>	<p>²⁵ Uz križ Isusov stajahu majka njegova, zatim sestra njegove majke, Marija Kleofina, i Marija Magdalena.</p>

U toj usporedbi teksta nalazimo mogućnost da jednim pogledom utvrdimo mjesta koja se slažu i ona koja se razlikuju, i to u sva četiri Evanđelja. Zbog skučenosti prostora ovdje ćemo se ograničiti na samo neke stvari:

4.5.6.1 Sva četiri Evanđelja začinila su izvještaj o Isusovoj smrti s više starozavjetnih citata i različitim Isusovim riječima na križu.

Oni upotrebljavaju citate tako da Isusova smrt bude predstavljena kao smrt pravednika za grešnike. Zbog toga nekada imamo dojam da je Isusovu muku Otac unaprijed odredio. Na taj nam se način čini kao da ne postoji Isusova sloboda. Otac raspolaže svojim Sinom po unaprijed utvrđenom i nepromjenljivom planu. Ne smijemo zaboraviti prijašnja tumačenja tekstova (npr. onih o tri najave njegove smrti), po kojima Isus dragovoljno uzima na sebe trpljenje. Volja Očeva jest naše spasenje, naše otkupljenje. To je poslanje Isus sasvim slobodno uzeo na sebe. Njegova smrt jest stvarno smrt iz ljubavi. Mlada je Crkva otkrila mnogo tekstova Starog zavjeta koji su se ispunili u Isusu. Na taj se način Isusova muka očituje kao mesijansko trpljenje.

4.5.6.2 Smrt je popraćena mnogim neobičnim događajima: Pomračenje nad zemljom; razdiranje hramske zavjese; Mt izvješćuje o ukazanju mrtvih u gradu i o potresu.

Navedene pojave spadaju isto tako u teološko vrednovanje Isusove smrti. One tumače smrt ovoga pravednika kao događaj koji mijenja vremena: tama se odnosi na starozavjetna mjesta kao Jr 15,8 sl; Am 8,9 sl; Pnz 28,29 i dr. Isusova smrt jest ispunjenje Starog saveza. Hramska se zavjesa razdire: jasno je istaknuto u dva dijela. Stari je zavjet prošao, Novi počinje. Otvara se hramska svetinja nad svetinjama. Prestaje Božja prisutnost u Hramu.

Ukazanje pokojnika simbolizira izbavljenje svega čovječanstva. Ova popratna čudesa treba dakle shvatiti kao čudesa tumačenja.

4.5.6.3 Marko izvješćuje (15,39) kako rimski stotnik Isusa priznaje Mesijom: "Zaista, ovaj čovjek bijaše Sin Božji"

Ovo je kratki oblik pouskrsne kršćanske vjere: Čovjek, Isus iz Nazareta jest Sin Božji. To priznanje izgovara jedan poganin; ni jedan Židov nije se dovinuo do te vjere. Naprijed je stavljena riječ "zaista" da najavi ovu formulu vjere. To je cilj prema kojemu smjera Evanđelje: Vjeruj, i bit ćeš spašen!

Za razmišljanje:

- Pokušajte formulirati osobnu ispovijest vjere u Isusa iz Nazareta, Sina Božjega!

4.5.6.4 Za razumijevanje navještaja o Muci važno je naglasiti da su posrijedi, ne izvještaji nego baš navještaji, i to najstariji navještaji vjere, kakvi se npr. nalaze u 1Sol 1,9-10; 4,14; 1Kor 15,3 ssl; 2Kor 5,15; 13,4; Gal 1,1; Rim 4,24-25; 10,9; Fil 2,6-11; 1Tim 3,16.

Oni su jeka radosti najstarijeg navješćivanja Radosne vijesti. Radosti upravljene vjericima koje nevjernici izruguju što ne vjeruju da je Bog onaj koga je zakonita rimska i židovska vlast osudila kao pobunjenika. Zbog toga se ti navještaji pozivaju toliko na Stari zavjet. Žele reći: nije posrijedi osuda vlasti, nego pradavni Božji naum. Zbog toga se Isus za vrijeme muke i prikazuje tako suvereno: on savršeno vlada situacijama i može se svega osloboditi ako samo hoće (usp. npr. Mt 26,52-54; Iv 18,4-11). U navještajima se osim toga lako prepoznaju i navjestiteljski poticaji upućeni vjericima ("npr. "Bdijte i molite!" - Mt 26,40). Isus se prikazuje kao uzor pravog Isusova vjernika koji se nalazi u teškoćama, koji je neshvaćen i izdan.

4.5.6.5 Teološke značajke i osobnosti pojedinih evanđelista u navještajima o Muci

Ti, dakle, navještaji nisu suho nizanje činjenica, nego su vjerničko tumačenje tih činjenica u svjetlu vjere. Stoga su u njima i sabrane one zgode koje su više mogle odnosne slušatelje potaći na vjeru i učvrstiti ih u njoj. Oni nisu povijest, nego teologija povijesti, spasenjska povijest čovječanstva koja se usredotočuje oko patničkog lika Kristova. Svaki je evanđelist to učinio na svoj način.

4.5.6.5.1 MARKO evanđelist događaja i otajstava, živi, jednostavni i konkretni kateheta prve kršćanske generacije, sve je usredotočio na to da pobudi vjeru u Krista, Sina Božjega, Mesiju (usp. 15,29).

Naš Bog - to poručuje Mk - jest raspeti čovjek Isus iz Nazareta. To je sablazan za svako vjerno židovsko, a ludost za svako pametno čeljade (usp. 1Kor 1,23). Mk naumice ističe tu sablazan i ludost: on zna da Isusa možemo u svoj njegovoj zbiljnosti spoznati tek na križu (prije toga držao je budno tajnu o njemu!). Bog je tesar Isus. Ubijen kao bogohulnik i prevratnik jer se s ljudima poistovjetio onako do kraja kako to može samo Bog. Odatle i toliki paradoksi (suprotnosti) u njegovu navještaju (učenici bježe, spavaju, Petar ga niječe, masa urla protiv njega, rugaju mu se svećenici, narod, razbojnik, na križu on vapi iz osamljenost i u njoj umire. Kroz stvaran, tvrd i nezaobilazan, događaj muke Mk nas želi dovesti do vjere kojom se podlažemo otajstvu u sebi neshvatljivu. (Usp. SR 65/1976, 21-23).

4.5.6.5.2 MATEJ, Židov koji obraćenim Židovima želi posvjedočiti da je Isus prorečeni i odbačeni Mesija i osnivač novoga Kraljevstva nebeskoga, u navještaju Muke osobito naglasuje kako su se u tim događajima ispunila proroštva (26,54.56). Mnoge zgode opisuje tako da bude jasan prisjećaj na starozavjetne tekstove: usp. npr. Mt 26,55 s Iz 53,9.12; Mt 26,64 s Dn 7,13; Mt 27,9 s Iz 53,7; Mt 26,24-25 s Pnz 26,6-9 i Ps 73,13; Mt 27,33-34 sa Ps 69,22; Mt 27,35.46 sa Ps 22,19; 27,39-44 s Mudr 2,18-20; Mt 27,51 s Am 8,9; Mt 27,57 s Iz 53,9 ...

Ispunjena proroštva jesu svjedočanstvo da je sadašnjost dozrijevanje prošlosti i da je Bog vjeran svojim obećanjima. Povijest je niz ispunjenih Božjih obećanja. Isus u Matejevu navještaju Muke jest suvereni gospodar (Kyrios) Kraljevstva koje je on osnovao. On ima vlast nad zbivanjem (usp. 26,2.18.25.39.42.53.50.64; 27,51b-54; 28,16-20, Plan Božji prorokovan i pripravljen u SZ, ispunjen je u Kristu, koji će u svojim sljedbenicima ostati do kraja da posvuda proširi svoje Kraljevstvo (usp. SR 54/1975,38-39).

- 4.5.6.5.3 *LUKA, pomni "sluga Riječi" (usp. Lk 1,2), evanđelist osobnih odnosa, osobno profinjeno, književno dotjerano, psihološki i teološki duboko nanovo proživljava Učiteljevu povijest i stavlja svom čitatelju pred oči Isusa kao prauzor čovjeka patnika, da ga promatra, pronikne, da se pred njim zamisli (glagoli vidjeti i promatrati u njega su česti: 23,35.47.48.49.55) i da pođe za njim na križ.*

To je teologija budućnosti Crkve. Krist je tip, uzor, model pravednika svih vremena, pobjeditelj zla - ne silom nego velikodušnošću, blagošću, strpljivošću (usp. SR 75/1977,5-6).

- 4.5.6.5.4 *IVAN, ljubljani učenik i mistik, dublje od sinoptika prodire u smisao Isusovih događaja i daje tri glavna obilježja navještaja Muke: jako naglasuje Isusovu dragovoljnost u prihvatanju trpljenja i smrti (usp. 18,4-6.8.11; usp. i 12,27; 13,1.3.11.18; 19,28-30), zapaža Isusovo kraljevanje i proslavljenje u mucu (ne po njoj, nakon nje: usp. 8,27; 12,32; 19,37) te ustanovljuje da se po smrti Isus vraća Ocu u punom posjedu događaja i osoba (usp. 13,1..).*

Marko, dakle, poziva na čin vjere u Raspetoga, Matej na klanjanje pred njim, Luka na sudioništvo u njegovoj patnji i pobjedi, a Ivan na trijumfalni marš prema križu na kojem Krist osniva svoju Crkvu (krv i voda iz njegova boka označuju temeljne sakramente Crkve: euharistiju i krst).

4.5.7 Uskrsli (Mk 16,1-20)

Prvotno Markovo Evanđelje svršavalo je retkom 8 i neobičnom riječju žena: "I nikomu ništa ne rekoše, jer se bojahu." Te riječi stoje još uvijek pod znakom mesijanske tajne i neshvaćanja uskrsne poruke. Tek kasnije bio je dodan duži Markov završetak. On sažimlje pojedine susrete s Uskrsnim a sadrži i misionarsko poslanje.

Poruka o Isusovu uskrsnuću tvori jezgru kršćanske Radosne vijesti. S njime je nerazdvojivo vezan vječni život obećan ljudima (usp. 1Kor 15). Evanđelja opisuju Isusovo djelovanje kao put prema smrti i uskrsnuću. Najstarije pisane dokumente Novoga zavjeta o toj poruci života nalazimo u Pavlovim pismima (npr. 1Kor 15). Ondje, kao i u Mk 16,6 još uvijek se upotrebljava način izražavanja: "Otac je Isusa uskrisio." To je prvotni oblik uskrsne poruke. Otac je začetnik otajstva spasenja. Kasnije se polaže važnost na to da je Isus kao Sin Božji uskrsnuo vlastitom snagom.

"Uskrsnuće" je teološki pojam. Uskrsnuti ne znači jednostavno produžiti život, nego dobiti novi život. Marko navodi žene kao prve svjedoke Uskrsloga. Samo uskrsnuće nije nitko vidio. Žene su poslone da jave učenicima. Jedno nadzemaljsko biće sažimlje uskrsnu poruku u slijedeće riječi: "Isusa tražite, Nazarećanina, Raspetoga? Uskrsnu! Nije ovdje." I to je već formulirano priznanje vjere Crkve. Riječi o praznom grobu i ukazanja pripovijedaju kako su učenici preko božanskih poslanika i preko susreta s Isusom došli do uskrsne vjere. Isusovi susreti s različitim osobama označavaju se kao "ukazanja". Riječ "ukazanje" ovdje stoji umjesto "susreta", "iskustva" i hoće reći da su Isusa zaista, doživljavali živim, ali da je njegov način postojanja sada drukčiji nego prije Uskrsa. Ovdje ne pomažu nikakve predodžbe. Uskrsli sa svojim jede i pije. To naglasuje da ne može biti nikakve sumnje da je uskrsnuo: On je. Nakon uskrsnuća svjedoci padaju pred Isusa i priznaju ga Gospodinom. Pouskrsni se Isus riječju "Gospodin" jasno ispovijeda kao Sin Božji. Poruka mora ići dalje i Gospodin šalje apostole u sav svijet i oboružava ih silom mesijanskih znakova. Uskrsnućem Isus ulazi u život i slavu Božju. Taj događaj izražuje riječ: "Isus bude uzet na nebo i sjede s desna Bogu" (Mk 16,19). Isus je postao dionik Očeve posvemašnje vlasti nad svijetom. Započelo je vrijeme Crkve. Crkva tu poruku nosi svim ljudima i pritom je svjesna da Isus živi među nama, ali na nevidljiv način. "Znam da moj Otkupitelj živi." Ali vjera današnjeg čovjeka zavisi od, vjerodostojne riječi prvih svjedoka. Neka je kroz sva vremena hvala Bogu za to svjedočanstvo.

Upamtite:

Biblijski izvještaji o uskrsnuću i ukazanjima jesu literarno ruho uskrsnog iskustva, da Isus živi nakon svoje smrti. Prazan grob je prvi poticaj da se vjeruje riječima Pisma po kojima će Isus uskrsnuti. Anđele na grobu valja isto tako shvatiti kao "anđele tumače". Da je Isus uskrsnuo znači: Isus živi. Uskrsnuti znači postići novi način egzistencije. Stoga se Isusa nakon Uskrsa nazivlje "Gospodinom", a time je on označen i kao Sin Božji.

Ta uskrsna vjera učenika nastaje u susretu s Uskrslim. Vijest uskrsnuća daje nam sigurnost da i mi smijemo preko smrti očekivati novi način egzistencije u Božjem svijetu.

(Opširnije o svemu tome v. u 6. pismu Uvodnog tečaja Dopisne teologije).

LITERATURA NA HRVATSKOM - poticaj za daljnji studij

Literaturu o Markovu evanđelju v. u 2. pismu ovoga tečaja NZ I, a literaturu o mucu i uskrsnuću v. u 6. pismu Uvodnog tečaja Dopisne teologije.

PRIJEVOD: Dr. Ivan Dugandžić, Humac

PASTORALNA LEKTURA: Danijel Labaš, župnik

PRILAGODBA, DOPUNA I OBRADA: Dr. Jerko Fućak